

**Zacznij
przygotowania
do matury już dziś**

2.12. RUŚ

2.12.1. CHRONOLOGIA

IX w. – zjednoczenie plemion wschodniosłowiańskich wokół **Kijowa** i **Nowogrodu Wielkiego** przy udziale **Waregów**

882 r. – zjednoczenie przez Olega Mądrego obszaru wokół Nowogrodu Wielkiego z terytoriami wokół Kijowa, stolicy Rusi Kijowskiej

961–972 – zniszczenie przez Rusinów państwa Chazarów i Bułgarów naddunajskich

988 r. – przyjęcie chrztu z Bizancjum przez **Włodzimierza Wielkiego**

1019–1054 – pokonanie Pieczyngów przez **Jarosława Mądrego**, który atakował bez powodzenia Konstantynopol i odebrał Polsce Grody Czerwieńskie

1054 r. – rozpad Rusi na księstwa

1154 r. – uniezależnienie Księstwa Włodzimiersko-Wołyńskiego od książąt kijowskich

1199 r. – zjednoczenie ziemi włodzimierskiej i halińskiej we wspólne Księstwo Halicko-Włodzimierskie

XII–XIII w. – upadek polityczny Rusi, zachowanie znaczenia jedynie przez księstwa Nowogrodu i Pskowa

1205 r. – rozpad Rusi Halicko-Włodzimierskiej na wiele drobnych księstw

1223 r. – zwycięstwo Mongołów nad Rusinami nad **Kalką**, początek uzależniania Rusi od Mongołów

1245 r. – początek panowania Mongołów nad całą Rusią

II poł. XIII w. – wyodrębnienie z Wielkiego Księstwa Włodzimiersko-Suzdalskiego Księstwa Moskiewskiego

1352 r. – wejście ziemi halickiej w skład państwa polskiego

1366 r. – przyłączenie terenów między Wieprzem a Bugiem do Polski, do Litwy zaś – reszty Wołynia i Podlasia

2.12.2. TERYTORIUM

Rus' Kijowska ok. 1000 r.

Ikona ruską. Metropolita Kijowa i Wszechrusi – Aleksy, sceny z jego życia, ok. 1296–1378

Romański kościół Paraskiewa Pjatnica, Nowogród

oraz nieudolnej polityki (np. klęska w walkach z Rusinami) jego synów (Mieszka II, Bezpryma oraz Ottona), która doprowadziła do osłabienia autorytetu władzy, wzrostu wpływów możnych w poszczególnych dzielnicach i zwiększania ucisku niższych warstw społecznych.

Zobacz fragment

strona 74

Kup vademecum

sklep.operon.pl/matura

Zobacz fragment

strony 126, 127

Kup vademecum

sklep.operon.pl/matura

Zobacz fragment

strona 160

Kup vademecum

sklep.operon.pl/matura

2.4.8. SZTUKI PLASTYCZNE ARABÓW

- W związku z zakazami religijnymi rzeźba o charakterze figuralnym zasadniczo się nie rozwinęła.
- Odstępstwami od zasad religijnych były rzeźbiarskie, geometryczne lub roślinne dekoracje kolumn oraz posągi zwierząt, również najczęściej związane z architekturą.
- Arabowie bardzo rozwinęli **kaligrafię**. Stała się ona prawdziwą sztuką. Kaligrafowano cytaty z Koranu w postaci kunsztownych malowideł, mozaik lub rytów rzeźbiarskich.
- Za dzieła sztuk plastycznych można uznać misterne tkane dywany arabskie.

Roślinne i zwierzęce motywy zdobnicze w arabskich książkach

2.4.9. WPŁYW KULTURY ARABSKIEJ NA SZTUKĘ EUROPY

Z arabskiego dziedzictwa kulturowego Europejscy twórcy zaczerpnęli m.in. dwukolorowe łuki architektoniczne, składające się z przemienne barwionych (lub naturalnych) kamieni ciemnych i jasnych. Arabska architektura Toledo i Sewilli wpłynęła bezpośrednio na wygląd Pałacu Dożów w Wenecji (ażury, zdobnictwo fasady). Arabskie miniatury i motywy zdobnicze wykorzystywało średniowieczne iluminatorstwo.

Minaret – wieża przy meczecie, z której muezin pięć razy w ciągu dnia wzywa muzułmańskich wiernych na modlitwę.

Kalif – tytuł następców Mahometa, świecki i religijny przywódca społeczności muzułmańskiej lub władca państwa muzułmańskiego – kalifatu.

2.5. CHRZEŚCIJAŃSTWO W ŚREDNIOWIECZU

2.5.1. ROZPRZESTRZENIANIE

- W pierwszych wiekach obowiązywała zasada jednoosobowego kierownictwa gmin chrześcijańskich.
- Na początku II w. funkcjonowała już **trójstopniowa hierarchia**: biskup–prezbiterzy–diakoni.
- Ustanowienie tolerancji dla chrześcijan przez **edykt mediolański** umożliwiło ekspansję chrześcijaństwa w prowincjach cesarstwa i stworzenie jednolitej organizacji kościelnej (patriarchaty, metropolie).
- Rozwój chrześcijaństwa wymuszał regularne spotkania biskupów na **synodach** i **soborach**.
- Rozległość terytorialnego występowania chrześcijaństwa i pierwsze spory doktrynalne doprowadziły do powstania Kościołów chrześcijańskich w Azji i Afryce (Armenia, Mezopotamia, Syria, Egipt, Etiopia). W wyniku przemieszczeń plemion u schyłku starożytności chrześcijanie

na Zachodzie znaleźli się pod władzą Germanów, arian lub pogan, którzy stopniowo przyjmowali kulturę łacińską i chrześcijaństwo łacińskie.

Hierarchia kościelna

Zobacz fragment

strony 145, 146

Kup vademecum

sklep.operon.pl/maturs

Zobacz fragment

strona 163

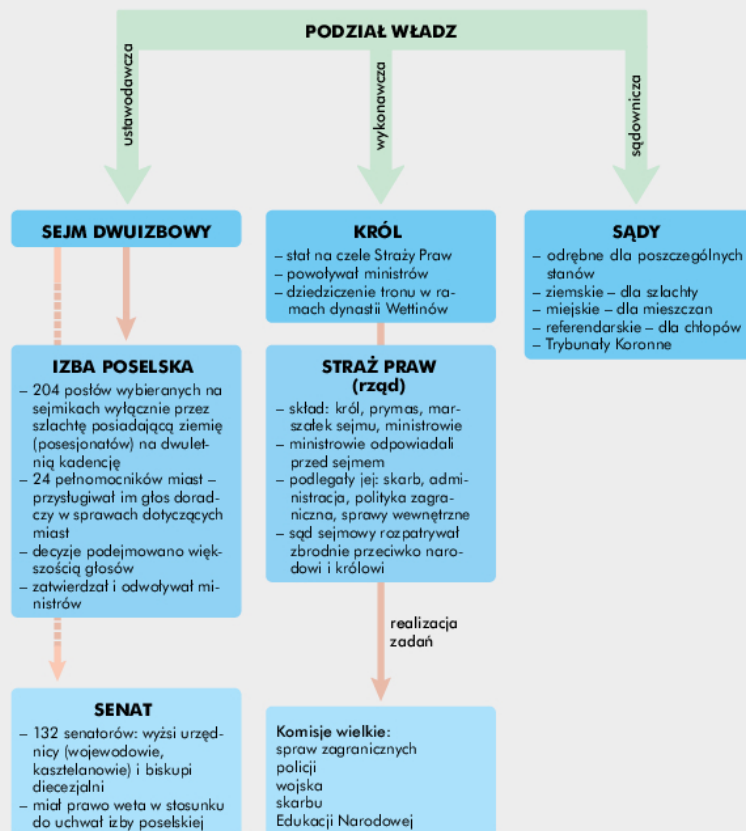
Kup vademecum

sklep.operon.pl/maturs

8.	1. fałsz, 2. prawda, 3. prawda	1 pkt – podanie trzech poprawnych odpowiedzi 0 pkt – podanie niepoprawnej odpowiedzi lub brak odpowiedzi	0–1
----	--------------------------------	---	-----

3.30.2. USTRÓJ RZECZYPOSPOLITEJ W ŚWIELE KONSTYTUCJI 3 MAJA

- ustrój – monarchia konstytucyjna
- zniesienie podziału na Koronę i Wielkie Księstwo Litewskie
- zasady ustrojowe:
 - zwierzchnictwo narodu
 - podział władzy
 - kadencyjność – sejm miał być zwoływany co dwa lata
- podejmowanie decyzji drogą głosowania i większością głosów
- dziedziczny tron – zniesienie wolnej elekcji
- zniesienie *liberum veto*
- zakaz zawiązywania konfederacji
- co 25 lat miał się zbierać sejm konstytucyjny, mający prawo zmiany ustawy zasadniczej

3.30.3. POWSTANIE KOŚCIUSZKOWSKIE

Przyczyny wybuchu powstania

- II rozbiór Polski i rządy targowiczan
- obawa przed kolejnym podziałem kraju
- ożywienie patriotycznych nastrojów w wyniku rewolucji we Francji
- przygotowanie powstania przez patriotyczne koła w kraju (Kuznica Kolańtajowska) i na emigracji
- obawa przed wykryciem działalności spiskowej w Warszawie
- zarządzenie przez dowódcę wojsk rosyjskich I.A. Igelskiego redukcji wojska polskiego o 50%
- aresztowania wśród warszawskich sprysiężonych

320 | EPOKA WCZESNONOWOŻYTNA

na stronie 320

np. kwestia nierówności społecznych nie została rozwiązana, zwłaszcza sprawa chłopów, którzy tylko formalnie znaleźli się pod ochroną państwa.
Uwaga: należy uznać inne poprawne odpowiedzi.

4.14.2. WARSZAWSKA SZKOŁA HISTORYCZNA

PRZEDSTAWICIELE I WYBRANE DZIEŁA

- Tadeusz Korzon, *Historyk wobec swego narodu i wobec ludzkości*, *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta*; Adolf Pawiński, *Rządy sejmikowe w Polsce*, *Sejmiki ziemskie: początek ich i rozwój aż do ustalenia się udziału posłów ziemskich w ustawodawstwie sejmiku walnego 1374–1505*; Władysław Smoleński, *Przewrót umysłowy w Polsce wieku XVIII*, *Mieszczaństwo warszawskie w końcu wieku XVIII*; Aleksander Rembowski, *Konfederacja i rokosz: porównanie stanowych konstytucji państw europejskich z ustrojem Rzeczypospolitej Polskiej*

POGLĄDY

- Utrata niepodległości i rozbiory były efektem działań agresywnych państw zaborczych, które zniszczyły reformującą się Rzeczypospolitą.
- Pozytywne zmiany zaistniały u schyłku I Rzeczypospolitej nastąpiły we wszystkich dziedzinach życia, lecz zostały zahamowane przez zabory.
- Teoria odrodzenia w upadku – w obliczu upadku państwowości polskiej w społeczeństwie dokonały się istotne zmiany mentalne, będące reakcją na dawne wady i słabości.
- Drogą do odzyskania niepodległości miała być praca u podstaw, np. kształcenie ogółu społeczeństwa (tzw. pozytywizm warszawski).
- Przyszłość narodowi polskiemu miały zapewnić wszechstronny rozwój i unowocześnienie gospodarki.

4.14.3. LWOWSKA SZKOŁA HISTORYCZNA

PRZEDSTAWICIELE I WYBRANE DZIEŁA

- Szymon Askenazy, *Księżę Józef Poniatowski 1763–1813*, *Napoleon a Polska*; Wojciech Kętrzyński, *O ludności polskiej w Prusach niegdyś krzyżackich*; Karol Szajnocha, *Bolesław Chrobry*, *Jadwiga i Jagiełło*, *Pogląd na ogół dziejów Polski*

POGLĄDY I DZIAŁALNOŚĆ

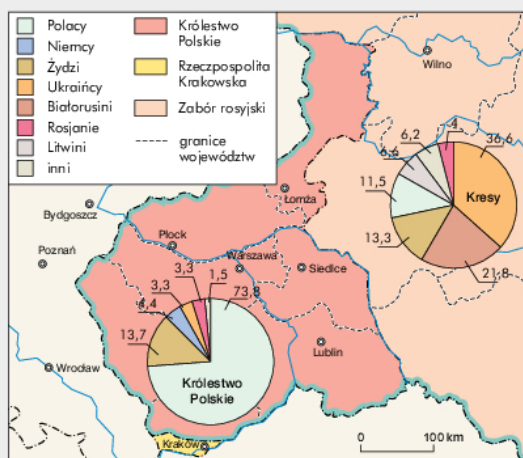
- Szkoła nie wypracowała żadnego odrębnego nurtu w polskiej historiografii.
- Członkowie zajmowali się opracowywaniem naukowym i wydawaniem źródeł.
- Utworzyli pod koniec lat 80. XIX w. Towarzystwo Historyczne i wydawali „Kwartalnik Historyczny”.

4.15. POLACY POD RZĄDAMI ZABORCÓW W DRUGIEJ POŁOWIE XIX WIEKU

4.15.1. ZABÓR ROSYJSKI

- Po upadku powstań narodowych nastąpił **okres nasilonej rusyfikacji** i zwalczania wszelkich przejawów odrębności Polaków.
- Nadzieję w sercach Polaków obudził **program pozytywizmu warszawskiego** głoszony m.in. przez **Bolesława Prusa** (właśc. Aleksandra Głowackiego) i **Aleksandra Świętochowskiego**, postulujący konieczność podjęcia **pracy u podstaw**, rozwoju oświaty, nasilenia oszczędności i wzmocnienia nacisku na **postęp techniczny** w rolnictwie i przemyśle.

Rozmieszczenie grup ludności na ziemiach polskich w zabrze rosyjskim

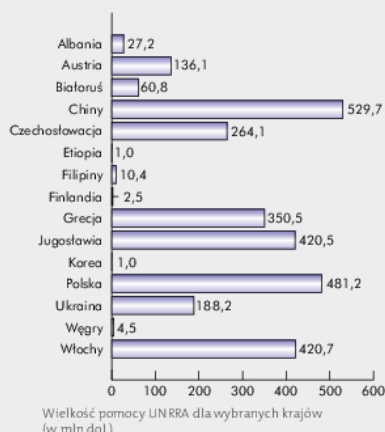
Polacy pod rządami zaborców w drugiej połowie XIX wieku | 375

na stronie 375

►►

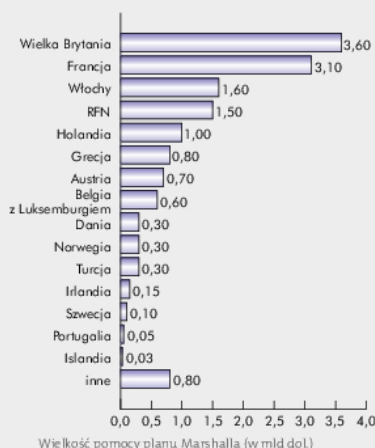
• W celu ratowania sytuacji Stany Zjednoczone udzieliły państwom dotkniętym skutkami wojny znacznej **pomocy finansowej**. W latach 1945–1947 kraje europejskie uzyskały od USA pomoc finansową w kwocie ponad 9 mld dolarów w postaci kredytów oraz bezzwrotnej pomocy doraźnej.

• Znaczna pomoc była finansowana również z **funduszy UNRRA** (United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Pomocy i Odbudowy), utworzonej z inicjatywy USA, Wielkiej Brytanii, ZSRR i Chin w 1943 r. w Waszyngtonie. Pomoc UNRRA polegała na dostarczaniu produktów pierwszej potrzeby (m.in. żywności, leków, surowców) oraz podstawowych urządzeń do wznowienia produkcji przemysłowej i rolniej. Organizacja ta udzieliła pomocy o łącznej wartości ok. 3,9 mld dolarów pochodzących ze składki 48 państw oraz ponad stu organizacji.

• UNRRA została przejęta przez ONZ i działała do 1947 r., kiedy to jej zadania przejęły Międzynarodowy Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom i Urząd Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców.

• W odróżnieniu od UNRRA realizowany w latach 1948–1952 amerykański **plan odbudowy i pomocy** przygotowany przez sekretarza stanu USA gen. **George'a Marshalla** był finansowany wyłącznie przez Stany Zjednoczone i zakładał pomoc w formie korzystnych kredytów, które miały być wykorzystane na inwestycje pokojowe.

• Plan Marshalla był dostępny dla wszystkich państw Europy, lecz latem 1947 r. ZSRR i państwa mu podporządkowane odmówiły w nim udziału.

• Pomoc amerykańska miała zapewnić stabilizację wewnętrzną w poszczególnych państwach poprzez rozwój gospodarczy, a przez to również zatrzymać ekspansję ideologiczną komunizmu w Europie.

• Dystrybucją funduszy i nadzorem nad właściwym ich wykorzystaniem zajmowała się założona w 1948 r. międzynarodowa organizacja **OEEC** (Organization for European Economic Co-operation – Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej). Powołało ją 15 państw zachodnioeuropejskich oraz Turcja. Do OEEC przyjęto początkowo zachodnie strefy okupacyjne Niemiec, a od 1949 r. RFN.

• OEEC działała także na rzecz **liberalizacji handlu** między państwami członkowskimi, doprowadzając w 1950 r. do utworzenia **Europejskiej Unii Płatniczej**. W 1958 r. większość państw członkowskich Unii wprowadziła wymiennalność walut.

• W 1960 r. OEEC na mocy konwencji paryskiej przekształcono w **Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju** (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD) – jej członkami zostały także USA i Kanada.

5

556 | DZIEJE NAJNOWSZE

na stronie 556

23.	Np.: Najmniejszą pomoc (w wysokości 0,1%) uzyskała NRD, ponieważ należała do bloku państw środkowo-wschodnich, zatem znajdowała się w strefie wpływów ZSRR.	1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi 0 pkt – podanie niepoprawnej odpowiedzi lub brak odpowiedzi	0–1
-----	---	---	-----

Zobacz fragment

strony 372, 373

Kup vademecum

sklep.operon.pl/matuzia

Zobacz fragment

strona 475

Kup vademecum

sklep.operon.pl/matuzia

Zobacz fragment

strona 556

Kup vademecum

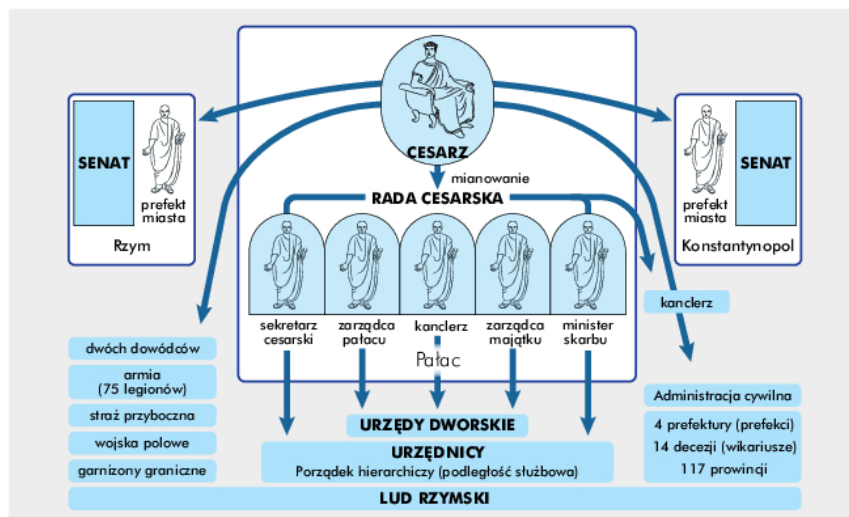
sklep.operon.pl/matuzia

- Następcstwo władzy Augusta było ustanawiane na mocy wcześniejszej decyzji władcy odchodzącego lub wyboru gwardii cesarskiej, senat jedynie formalnie ustanawiał go władcą.
- Mianowania urzędników dokonywał cesarz.
- Nowymi ważnymi urzędnikami stali się **prefekt pretorianów** – dowódca gwardii przybocznej, oraz prefekt miejski pełniący funkcje policyjne i sądownicze.
- Znaczenie zgromadzeń ludowych stale malało, a od czasów Trajana przestano je zwoływać.
- Senat uzyskał funkcje ustawodawcze, jego uchwały zastąpiły ustawy zgromadzeń ludowych.
- Ustawodawcza rola senatu była stale ograniczana – wnioski cesarzy były bez zastrzeżeń przyjmowane przez akklamację.
- Skład senatu ustalali cesarze.
- Od III w. n.e. senat został zredukowany do roli rady miejskiej miasta Rzymu.

DOMINAT

- Rosnące ambicje polityczne cesarzy spowodowały wyparcie resztek instytucji republikańskich.
- Aureliusz wprowadził system **dominatu** w drugiej połowie III w. n.e., przyjmując tytuł *dominus et deus* (pan i bóg).
- Dioklecjan dokonał pod koniec III w. n.e. przebudowy administracji państwa, tworząc system **tetrarchii**.
- Po śmierci Teodozjusza I w 395 r. nastąpił podział Imperium Rzymskiego na Cesarstwo Zachodniorzymskie i Cesarstwo Wschodniorzymskie.
- Brak było określonych zasad powoływania następcy cesarza – stosowano system dziedziczenia, nominacji przez poprzednika lub wybór przez wodzów wojskowych.
- Cesarz stał na czele wszelkich organów władzy państwowej i sprawował władzę absolutną.
- W stolicach obu cesarstw działały senaty, jednak ich rola sprowadzała się do administracji miejskiej.
- Rolę doradczą odgrywała rada pochodząca z mianowania cesarskiego i pełniąca zarazem funkcję dworu.

1.20.4. ORGANIZACJA WŁADZY W RZYMIE W OKRESIE DOMINATU

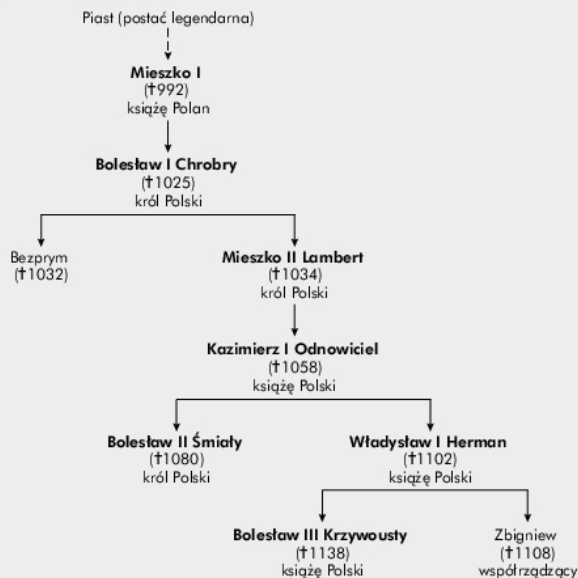
Tetrarchia – system rządów w Cesarstwie Rzymskim polegający na podziale terytorium między czterech tetrarchów.

Dominat – wprowadzona przez Dioklecjana forma rządów cechująca się absolutną władzą cesarza.

	i nieprzemyślana.
0 pkt	Zdający podał informacje słabo związane lub niezwiązane z historią przemian politycznych i społecznych starożytnego Rzymu czasów Augusta Oktawiana. Podane informacje lub sposób narracji wskazują, że zdający nie rozumie tematu i nie mieści się w określonych ramach chronologicznych, czyli od 27 r. p.n.e. do 14 r. n.e.

2.13.5. POLSKA WŁADYSŁAWA HERMANA I BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO

- Po wygnaniu Bolesława Szczodrego tron objął jego brat **Władysław Herman**.
- Władysław Herman nie wykazywał większych ambicji politycznych i w 1097 r. podzielił państwo między swoich synów **Bolesława Krzywoustego** i **Zbigniewa**.
- Po śmierci ojca doszło do konfliktu braci o tron, z którego zwycięsko wyszedł Bolesław Krzywousty (1102 r.).
- Bolesław Krzywousty opanował **Pomorze Gdańskie** i narzucił zwierzchność **Pomorzu Zachodniemu**. Odparł też niemiecki najazd w 1109 r. (obrona Głogowa).
- Przed śmiercią Bolesław (1138 r.) sporządził **ustawę sukcesyjną**, nazywaną popularnie testamentem. Jego realizacja doprowadziła do ponad 150-letniego okresu rozbięcia dzielnicowego.

Fragment uproszczonego drzewa genealogicznego pierwszych Piastów

2.13.6. ORGANIZACJA PAŃSTWA WCZESNOPIASTOWSKIEGO

- Państwo wczesnopiastowskie było monarchią patrymonialną, a niepodzielną władzę sprawował w niej monarcha (król lub książę).
- Pomocą władcy służyli urzędnicy, a bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne zapewniała stała drużyna. Część drużynników pozostawała przy władcy, reszta zaś stanowiła obsadę grodów.
- Cieężar utrzymania drużynników wraz z rodzinami spadał na władcę. W razie najazdu w obronie kraju brała udział cała ludność.
- Kazimierz Odnowiciel zmienił organizację armii, gdyż stale rozrastająca się drużyna była zbyt wielkim obciążeniem dla państwa. Kazimierz rozpoczął wzorowany na państwach zachodnich proces uposażania wojów-rycerzy w ziemię. W zamian za uzyskaną od księcia ziemię, stanowiącą podstawę ich utrzymania, mieli służyć władcy i państwu zbrojnie, przy czym musieli uzbrajać się na własny koszt.
- Ludność była zobowiązana do świadczeń na rzecz panującego, państwa i Kościoła – danin naturalnych, posług i opłat.
- Zdecydowana większość społeczeństwa trudniła się rolnictwem, a elitę intelektualną państwa stanowiło duchowieństwo.

testament, podział dzielnicowy, problem krzyżacki, próbę odbudowy jednolici państwa polskiego oraz politykę wobec utraconych ziem, jednak w niezadowolającym stopniu wykazując przy tym znajomość i rozumienie tematu. Nie dokonał bilansu panowania Piastów z perspektywy polityki i kultury polskiej. Nie ukazał związków tych zmian z wydarzeniami politycznymi i społecznymi. Zaprezentował w niezadowolającym stopniu tok rozumowania. Praca jest chaotyczna i nieprzemyślana.

- Polskie spektrum religijne wzbogacali przyby-
sze zza granicy, prześladowani za swoje poglą-
dy religijne bracia czescy i menonici. **Kościół
braci czeskich** narodził się w Czechach w poło-
wie XV w. Propagowali oni kult pracy fizycznej,
ubóstwa i niechęć wobec piastowania wysokich
urzędów. Kiedy w połowie XVI w. zaczęto ich
prześladować, emigrowali do Polski i osiedlali
się głównie w Wielkopolsce (okolice Leszna).
- Wybitnym przedstawicielem braci czeskich był
pedagog i filozof Jan Amos Komeński.
- **Menonici**, których sekta została założona we Fry-
zji w XVI w. przez Menno Simmonsa, ze wzglę-
du na rygoryzm religijny i obyczajowy musieli
w poł. XVI w. opuścić Niderlandy, skąd przybyli
do Polski, osiedlając się głównie na Żuławach,
ale również w Małopolsce i na Mazowszu.
- Będąc **sektą anabaptystyczną**, menonici odrzu-
cali chrzest dzieci. Odmawiali składania przy-

siąg, odbywania służby wojskowej i sprawo-
wania urzędów. W życiu codziennym kierowali
się zasadami ascezy i ścisłym przestrzeganiem
zasad religijnych. Następna fala migracji meno-
nitów wystąpiła w drugiej połowie XVIII w. Or-
ganizacyjnie menonici nie stworzyli hierarchii
i administracji kościelnej, pozostając zespołem
niezależnych od siebie zborów.

Stary cmentarz menonicki na Żuławach

3.9. DEMOKRACJA SZLACHECKA W POLSCE

3.9.1. DEMOKRACJA SZLACHECKA

Demokracja szlachecka – system władzy ukształtowany w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XV i XVI w. zapewniający szlachcie:

- decydujący wpływ na losy państwa,
- pełnię praw obywatelskich,
- gwarancję przywilejów politycznych i ekonomicznych,
- prawo wyboru króla – elekcja *virtutim*,
- wyłączne prawo sprawowania władzy nad chłopami,
- odsunięcie mieszczaństwa od udziału w sprawowaniu władzy państwowej.

3.9.2. CECHY

- Piastowie obejmowali tron Polski w drodze **dziedziczenia**. Przedstawiciele Jagiellonów rów-
nież, choć zdobycie korony było uzależnione od **zgody szlachty**, którą władcy zapewniali sobie
dzięki nadawanym szlachcie przywilejom.
- W okresie podziału dzielnicowego w księstwach
od XIII w. powoływano rady dostojników du-
chownych i świeckich. Początkowo miały one
charakter wyłącznie doradczy. Zbierały się tak-
że wiece, na których książęta sprawowali sądy,
ogłaszali ustanowione (w porozumieniu z radą)
prawa. Po likwidacji rozbicia terytorialnego
zaczęto zwoływać zjazdy ogólnokrajowe (za
panowania Władysława Łokietka). Nazywano
je **sejmami walnymi** (*conventio generalis*, *par-
lamentum generale*). Nie zarzucono jednak od-
bywania zjazdów prowincjonalnych i ziemskich,
zwanych sejmikami.

- Dzięki zapisom przywilejowym ukształtował
się w Rzeczypospolitej system polityczny, na-
zywany **demokracją szlachecką**. Pełnię praw
miała w tym systemie zagwarantowana jedynie
**szlachta, stanowiąca około 10% polskiego spo-
łeczeństwa**.

Sejm walny

Demokracja szlachecka w Polsce | 253

na stronie 253

przez niego fakty są raczej stereotypowe. Podaje daty (1520, 1570, 1573, 1596), jednak nie
wpływa to na wyraźny tok rozumowania ani na próbę wyjaśnienia przyczyn i skutków toleran-
cyjnej polityki państwa polskiego prowadzonej już od Kazimierza Wielkiego, np. wobec Żydów.
Zdający nie stawia tez ani nie popiera ich żadnymi argumentami. Wykorzystał niektóre źródła
informacji i przywołał je w narracji.

Historia. Poziom rozszerzony
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

Poziom	Kryterium szczegółowe dla poszczególnych poziomów
Poziom I 1–2 pkt	Na poziomie pierwszym zdający: Poprawnie określił jedynie ramy chronologiczne pracy, lecz nie przeprowadził selekcji i hierarchizacji informacji do narracji budowanej w ujęciu statycznym lub dynamicznym. Pomiął większość dat, wydarzeń, oscylując tylko wokół ogólnikowej charakterystyki tolerancji w Polsce, tj. zaniechania potępienia arian, wydanie ustawy regulującej przywileje dla Żydów, protestantów, jednak w niezadowalającym stopniu wykazując znajomość i rozumienie tematu. Nie wskazał źródeł i skutków tolerancji, np. położenie Polski, narody żyjące w granicach Polski, polityka protestantów i ich wpływ na kulturę i politykę Polski, głównie zamiana kościołów na zbory, wynoszenie ważnych informacji z państwa (zachowanie protestantów w czasie potopu szwedzkiego). Zaprezentował w niezadowalającym stopniu tok rozumowania. Praca jest chaotyczna i nieprzemyślana. Nie wykorzystał źródeł informacji.
0 pkt	Zdający podał informacje słabo związane lub niezwiązane z historią tolerancji w Polsce. Podane informacje lub sposób narracji wskazują, że zdający nie rozumie tematu i nie mieści się w określonych ramach chronologicznych.

Temat 4: Scharakteryzuj przemiany społeczne i gospodarcze na ziemiach polskich w latach 1815–1914.

Poziom	Kryterium szczegółowe dla poszczególnych poziomów
Poziom IV 9–12 pkt	Na poziomie czwartym zdający wzbogaca i rozwija umiejętności wykazane na poziomie trzecim: Opisuje różne aspekty danego problemu w szerszym kontekście interpretacyjnym, np. skutki likwidacji Księstwa Warszawskiego i dominację rosyjską po Kongresie Wiedeńskim. Opisuje sytuację międzynarodową i walkę o niepodległość Polski. Omawia proces pogłębiającej się świadomości Polaków i obecności „sprawy polskiej” na arenie międzynarodowej. Wskazuje postawy zaborców wobec społeczeństwa polskiego i Polaków wobec zaborców. Charakteryzuje różnice gospodarcze i społeczne między dzielnicami w czasie zaborów i po nich. Potrafi wymienić organizacje, instytucje i programy mające na celu odrodzenie ducha polskości, rozwój społeczny i dążenie do niepodległości, tj. Bank Polski, Bazar w Poznaniu, Towarzystwo Naukowej Pomocy, Towarzystwo Filomatów, Biblioteka Raczyńskich, Akademia Umiejętności, Związek Wolnych Polaków, PPS, Liga Polska, Stronnictwo Ludowe, Proletariat, SDKPiL i wiele innych. Zaprezentował tok rozumowania prowadzący do sformułowania konkluzji, wykazując się umiejętnością analizowania przyczyn i skutków oraz wyjaśniania różnych interpretacji historycznych na temat przemian społecznych i gospodarczych wywołanych rosnącą świadomością Polaków i okolicznościami dyktowanymi przez ówczesną sytuację polityczną (powstania ludowe, Wiosna Ludów). Samodzielnie stawia tezy i popiera je argumentami. Wykazał się umiejętnością wyrażania własnych opinii i formułowania ocen na temat faktów i postaci historycznych oraz wiązania ich z treściami opisowo-wyjaśniającymi w narracji.
Poziom III 6–8 pkt	Na poziomie trzecim zdający: Poprawnie określił ramy chronologiczne pracy oraz wykazał się znajomością i rozumieniem wybranych aspektów polityki, gospodarki i problemów społecznych. Przedstawił przyczyny i skutki, jakie zrodziła likwidacja Księstwa Warszawskiego i dominacja rosyjska (proces podporządkowania Polaków). Ukazał w różnych perspektywach politykę pruską i austriacką (dążenie do likwidacji państwowości i wynarodowienia Polaków). Odnosił się do działalności różnych towarzystw patriotycznych (filomaci i filareci, TDP, Zemsta Ludu, Gromady Ludu, Hotel Lambert), wyjaśnił, czym była praca u podstaw i jakie znaczenie w historii narodu polskiego odegrały powstania narodowe. Omówił powstanie partii politycznych (Związek Wolnych Polaków, PPS, Liga Polska, Stronnictwo Ludowe, Proletariat, SDKPiL) reprezentujących interesy różnych warstw społecznych, np. chłopów. Przedstawił konsekwentną selekcję i hierarchizację faktów i innych informacji niezbędnych do narracji budowanej w ujęciu statycznym lub dynamicznym. Praca nie jest chronologiczną opowieścią, a świadomym zestawem właściwych wydarzeń (postanowienia traktatowe, konstytucja dla Królestwa Polskiego i Krakowa, powstanie listopadowe, Statut Organiczny, rabacja galicyjska, powstanie styczniowe, Piłsudski w Japonii, wybuch I wojny światowej) wraz poprawnymi datami (1815, 1825, 1830, 1832, 1833, 1846, 1863, 1905, 1914). Zaprezentował pełny tok rozumowania, podejmując próbę analizowania przyczyn i skutków zmian polityczno-społecznych w Polsce pod wpływem reorganizacji życia politycznego i społecznego przez zaborców (germanizacja, rusyfikacja, Hakata, Kulturkampf, Statut Organiczny, umowa

5.5. I WOJNA ŚWIATOWA (1914–1918)

5.5.1. PRZYZCZYNY

- bezpośrednia przyczyna wybuchu I wojny światowej – zamach na następcę tronu Austro-Węgier, arcyksięcia Franciszka Ferdynanda
- francuska chęć odwetu za klęskę w wojnie z Prusami (1870–1871)
- rywalizacja kolonialna między mocarstwami i dążenie Niemiec do uzyskania stosownej ich zdaniem liczby kolonii
- rywalizacja Austro-Węgier i Rosji o wpływy na Bałkanach
- dążenie Rosji do uzyskania panowania nad cieśninami Bosfor i Dardanele
- rywalizacja między państwami bałkańskimi narastająca od II wojny bałkańskiej
- rywalizacja gospodarcza i zbrojeniowa (zwłaszcza w zakresie rozbudowy floty) między Niemcami i Wielką Brytanią
- powstanie rywalizujących ze sobą bloków polityczno-militarnych trójporozumienia i państw centralnych (wcześniej trójprzymierza)

5.5.2. PLANY I SIŁY

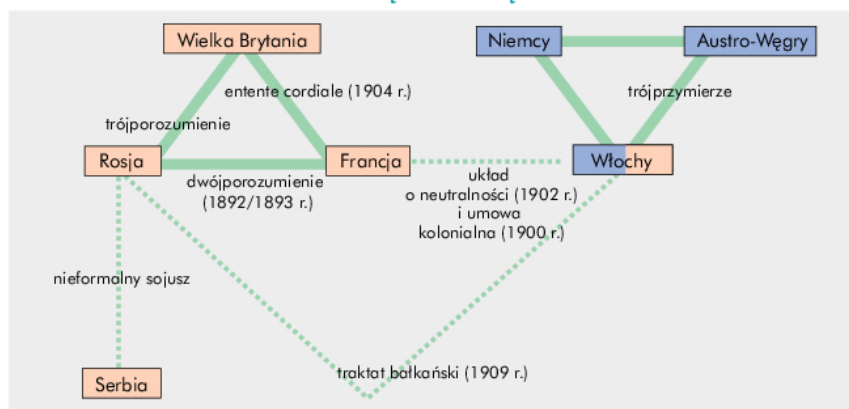
PAŃSTWA CENTRALNE

- liczebność sił zbrojnych przed mobilizacją – 1,2 mln
- liczebność sił zbrojnych po mobilizacji – 6,3 mln
- plany niemieckie: skierowanie głównych sił przeciwko Francji poprzez zaskakujące uderzenie przez neutralną Belgię i pokonanie Francuzów w błyskawicznej wojnie (Blitzkrieg) w ciągu kilku tygodni; następnym krokiem miał być atak na Rosję
- plany Austro-Węgier: pokonanie części sił Serbów, reszta armii zaś miała prowadzić atak przeciwko Rosji
- plany Turcji: absorbowanie rosyjskich sił morskich na Morzu Czarnym, ataki lądowe w rejonie Kaukazu oraz przeciwko Brytyjczykom na Bliskim Wschodzie

PAŃSTWA ENTENTY

- liczebność sił zbrojnych przed mobilizacją – 2,45 mln
- liczebność sił zbrojnych po mobilizacji – 9,3 mln
- plany Francji: przeprowadzenie uderzenia w Lotaryngii z zachowaniem minimalnej osłony od strony Belgii
- plany Rosji: pierwotnie główny wysiłek zbrojny miał być skierowany przeciwko armii austro-węgierskiej, jednak na prośbę Francji Rosjanie skierowali dużą część sił na Prusy Wschodnie
- plany Serbii: wraz z siłami Czarnogóry rozwinąć swe oddziały na pograniczu austro-węgierskim i absorbować możliwie znaczną część sił

5.5.3. SYSTEM SOJUSZY PRZED I WOJNĄ ŚWIATOWĄ

I wojna światowa (1914–1918) | 447

na stronie 447

wydarzeń wraz poprawnymi datami. Zaprezentował pełny tok rozumowania, podejmując próbę analizowania przyczyn i skutków (np. samowystarczalność gospodarcza, budowa kapitału i monopolu kolonialnego głównie przez Niemcy, Wielką Brytanię, Stany Zjednoczone i Japonię oraz Rosję), zmian polityczno-społecznych w Europie pod wpływem reorganizacji życia politycznego i społecznego przez ideologie i światowych polityków. Podjął także próbę formułowania własnych opinii

Historia. Poziom rozszerzony
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

Poziom	Kryterium szczegółowe dla poszczególnych poziomów
	i ocen dotyczących faktów historycznych i ich interpretacji oraz postaci historycznych (Otto von Bismarck, F. Foch, Wilhelm II, Hindenburg, Wilson, Aleksander III, Mikołaj II, Moltke). W swojej wypowiedzi wykorzystał materiały źródłowe.
Poziom II 3–5 pkt	Na poziomie drugim zdający: Poprawnie określił ramy chronologiczne pracy oraz przedstawił w ujęciu głównie chronologicznym wybrane wiadomości (narastające problemy pokongresowe, trójprzymierze, trójp porozumienie, rywalizacja kolonialna Niemców, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Francji, rywalizacja polityczna Rosji, Japonii, Niemiec, Austro-Węgier dotyczące wydarzeń w latach 1882–1918 jako jeden ciąg, jednak w niewystarczającym stopniu wykazał się znajomością i rozumieniem zachodzących na siebie aspektów polityki, gospodarki i spraw społecznych. W niewystarczającym stopniu przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji. Przytoczone przez niego fakty są raczej stereotypowe. Podaje daty i nazwiska (np. Otto von Bismarck, F. Foch, Wilhelm II, Hindenburg, Wilson, Aleksander III, Mikołaj II, Moltke, Yoshihito, Hirobumi, 1871, 1879, 1882, 1892, 1905, 1907, 1912–1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918), jednak nie wpływa to na wyraźny tok rozumowania ani na próbę wyjaśnienia charakteru konfliktu. Uczeń nie stawia tez ani nie popiera ich żadnymi argumentami. Wykorzystał niektóre źródła informacji i przywołał je w narracji.
Poziom I 1–2 pkt	Na poziomie pierwszym zdający: Poprawnie określił jedynie ramy chronologiczne pracy, lecz nie przeprowadził selekcji i hierarchizacji informacji do narracji budowanej w ujęciu statycznym lub dynamicznym. Pominął większość dat i wydarzeń (np. 1879, 1882, 1912–1913, 1907, 1914, 1918, zawarcie porozumień, polityka kolonialna, przebieg wojny, ultimatum Austro-Węgier, wypowiedzenie wojny Rosji, Francji przez Niemcy, przyłączenie się do wojny Wielkiej Brytanii, polityka Japonii wobec Chin), oscylując tylko wokół ogólnikowej charakterystyki I wojny światowej, jednak w niezadowalającym stopniu wykazując znajomość i rozumienie tematu. Nie wskazał źródeł i skutków konfliktu (polityka kolonialna, monopol gospodarczy, rywalizacja kolonialna, polityka supermocarstwowości, traktat wersalski, nowy porządek w Europie). Nie zajął stanowiska. Zaprezentował w niezadowalającym stopniu tok rozumowania. Praca jest chaotyczna i nieprzemyślana. Nie wykorzystał źródeł informacji.
0 pkt	Zdający podał informacje słabo związane lub niezwiązane z konfliktem I wojny światowej. Podane informacje lub sposób narracji wskazują, że zdający nie rozumie tematu i nie mieści się w określonych ramach chronologicznych.

**TWÓJ KOD DOSTĘPU
DO GIEŁDY MATURALNEJ**

→ ZOBACZ NA NASTĘPNEJ STRONIE

TWÓJ KOD DOSTĘPU

DB3F79C95

Wybierz

Zdecydowanie NAJLEPSZY SERWIS DLA MATURYSTÓW

WWW.GIELDAMATURALNA.PL

DLA CIEBIE:

• WIĘCEJ ZADAŃ

• PEŁEN DOSTĘP do całego serwisu przez 2 tygodnie*!

- 1 Zaloguj się na gieldamaturalna.pl
- 2 Wpisz swój kod
- 3 Odblokuj dostęp do bazy tysięcy zadań i arkuszy
- 4 Przygotuj się do matury z nami!

* Kod umożliwia dostęp do wszystkich materiałów zawartych w serwisie gieldamaturalna.pl przez 14 dni od daty aktywacji (pierwsze użycie kodu). Kod należy aktywować do dnia 31.12.2016 r.

Najlepsze zakupy przed egzaminem!

TESTY, VADEMECUM
I PAKIETY 2017

